

ГЕНЕЗА ХУДОЖНЬОГО ІЛЮСТРУВАННЯ
ДИТЯЧОЇ КНИГИ 1991–2000 РОКІВ

УДК. 76.038.532:82-93.7-51

Токар М. І. Генеза художнього ілюстрування дитячої книги 1991–2000 років. Пострадянський період (1991–2000 рр.) пов'язаний зі значними змінами у соціокультурному розвитку України. Тенденції того часу у царині книжкової ілюстрації зазвичай спричинені загальними трансформаціями у сферах культури та мистецтва [2; 3; 4; 11].

Проведений аналіз еволюції форм ілюстрування дитячої книги виявляє ключові компоненти, характерні для пострадянського періоду, що формують художній профіль такого роду видань. Таким чином, варто констатувати у рамках пострадянського періоду наявність трьох ключових компонентів:

- 1) специфічну модель читання дитячої книги, пов'язану із трансформаціями радянських практик книжкової культури;
- 2) нову якість матеріальної конструкції книги, яка виникає та існує у постійних умовах дефіциту матеріалів та технологій;
- 3) характерну для пострадянських мистецьких пошуків візуальну репрезентацію художнього образу, що постає органічною складовою загальних тенденцій у сфері розвитку вітчизняного мистецтва.

Ключові слова: генеза, художнє ілюстрування, дитяча література.

Токар М. И. Генезис художественного иллюстрирования детской книги 1991–2000 годов. Постсоветский период (1991–2000 гг.) связан со значительными изменениями в социокультурном развитии Украины. Тенденции того времени в области книжной иллюстрации обычно рассматриваются в одной связи с общими трансформациями в сферах культуры и искусства [2; 3; 4; 11].

Проведенный анализ эволюции форм иллюстрирования детской книги обнаруживает ключевые компоненты, характерные для постсоветского периода, которые формируют художественный профиль такого рода изданий.

Таким образом, следует констатировать в рамках постсоветского периода наличие трех ключевых компонентов:

- 1) специфическую модель чтения детской книги, связанную с трансформациями советских практик книжной культуры;
- 2) новое качество материальной конструкции книги, которое возникает и существует в постоянных условиях дефицита материалов и технологий; в этом контексте следует говорить о существовании определенной предельной границы графически-дизайнерского качества детской книги, где яркие художественные проекты нивелируются малыми возможностями их полиграфического и конструктивного воплощения;
- 3) характерную для постсоветских художественных поисков визуальную репрезентацию художественного образа, которая представляется органической составляющей общих тенденций в сфере развития отечественного искусства.

Ключевые слова: генезис, художественное иллюстрирование, детская литература.

Tokar M. Genesis of Artistic Children's Book Illustration in 1991–2000.

Background. The Post-Soviet period (1991–2000) is related to significant changes in the socio-cultural development of Ukraine. With the problems of children's books in late 1980 – early 1990s is also associated with a sharp drop of book-printing quantitative indicators, which reached their climax in 1989 (at that time in the USSR the largest number of books per capita were issued), and then it continued to down rapidly until the 2000s [11, p. 127].

Objectives. The trends in the domain of book illustration are usually connected with general transformations in culture and art [3; 4]. Volodymyr Olynyk distinguishes four main features, from his point of view, describing the state of the art graphics and books, including children's books segment [11, p. 130].

To this list, we believe, we should add the feature of easel painting of children's book illustrations in the early 1990's; it is one that found itself in many famous book projects.

Methods. Thus, the visual representation of the work by M. Kotsyubinsky "Kharytia" was performed by Kharkiv artist V. Pogorelov in the late 1980s – early 1990s (Fig. 1). In the artist's characteristic manner according to N. Marhaychuk's words is typical of the period of the artist's creation [9, p. 36–39; 16].

The visual culture of the post-Soviet time experienced great challenges in the late 1980s which were related to the collapse of the USSR as well as the Soviet devaluation of traditional intellectual culture, and humanitarian qualities gradual impoverishment of the readers. It was a literary modification that was an important component of this process. The concept of "Ukrainian children's literary classic" suffered the powerful corrections through opening for a generation of readers such names as V. Vinnichenko, M. Johansen, O. Oles etc.

Thus, literary and illustrative content of the children's books are considered by many researchers as the basis for the occurrence of the third component – the artistic and aesthetic experience, which, in fact, is the main result of the children's reading [19, p. 152]. Synthesis of literature and illustration, "affecting the emotional sphere of personality through visual perception", forms a certain attitude to the characters and their actions, and "illustration tells the child an overall assessment of the situation, regardless of how the situation presented in the text of the book" [18, p. 120]. Significant crush happened to illustrating children's books because of economic factors and poor printing quality media and materials in 1990. These trends could, in our view, be shown on the example of the children's book illustrations by the modern famous artist K. Lavro. The artist has actively worked in the field of illustration for children's books since the late 1980s. However, his first work which had a distinct artistic features was illustration to B. Koroliva's works that is an old – forgotten for a long time and effaced from the national writer chronicles the author of so-called literary tale. Edition 1992 (Kyiv, "Trust") was published in the series "The book that we expected" and, like many publishing projects so far, did not differ of high printing quality. The caught in a small format, black-and-white drawings the artist made in filigree graphic techniques, did not create the impression of depth and "failed" in the field of incorrectly designed printed books. We note that, as in his subsequent works, K. Lavro combines photography with font solutions that are formulated by the artist as a kind of transition to the plane for commercial typesetting text [6]. Another re-publication of the said series by B. Koroliva-Starova took place at the publishing house "Knowledge" in 2016 and was performed with almost the same set of illustrations by K. Lavro of the early 1990s. However, print quality, the correct construction of book nature and the material as well gives a completely different positions of the artist's artwork [6] (Fig. 4).

Features of commercialization directly manifest themselves in the nature of visual representation of the images, their artists and editors try to do projects closer to the imaginary target audience of the book.

Results. In conclusion, our scientific analysis of the evolution of the illustration forms allows us to confirm that a children's book suggests that modification occurred in three areas:

- 1) transformation of the book as a tangible product that was due to economic difficulties and the general impoverishment of domestic printing children book-printing; children's book was gradually changing from the traditional Soviet book formats onto the "office", which became more favorable conditions for small print runs;
- 2) transformation of reading practice, which in the early 1990s was most focused on the "short" form of journalism and the so-called current literature;
- 3) transformation of forms and modes of visual representation of literary images of the characters; The latter statement follows from

the previous two ones and according to the task of our research requires some comments.

Conclusions. Thus, it should be stated that within the post-Soviet period, the availability of three key components that together form the artistic profile of this hard and busy time full of the important events, they are:

1) a specific model of reading of children's books that is connected with to the transformation of the Soviet practice of book culture; 2) a new construction material quality of the book that arises and exists in constant shortage of materials and technologies; In this context it is necessary to stress the existence of certain thresholds of graphic design quality of children's books, where vibrant art projects are neglected with low-level printing capabilities and constructive implementation;

3) characteristic for the post-Soviet art searches visual representation of the artistic image that appears an integral part of the general trends in the development of national art.

Keywords: genesis, art illustration, children's literature.

Постановка проблеми. Пострадянський період (1991–2000 рр.) пов'язаний із значними змінами у соціокультурному розвитку України: стагнацією радянської концепції політико-ідеологічного патронажу художньої культури та мистецтва, розвалом СРСР та формуванням засад новітнього вітчизняного книговидання.

Проблематика дитячої книги наприкінці 1980-х — на початку 1990-х років спричинена такою різким падінням кількісних показників книгодруку, яке досягло своєї кульмінації 1989 року (на той час в УРСР видавали найбільшу кількість книг із розрахунку на кожного жителя країни), а надалі стрімко котилося вниз аж до 2000-х років [11, с. 127]. Зокрема дуже постраждала дитяча книга, яка в попередні роки, особливо у сегменті видання творів дитячої класики, перебувала у майже привілейованому стані. Зубожіння дитячої книги виявляло себе і на рівні візуальних характеристик, що унаочнювали соціокультурну кризу в суспільстві: низьку якість друку, некоректну передачу авторських ілюстративних творів, загальне зниження видавничої культури, поступову втрату радянських стандартів щодо матеріальних властивостей дитячої книги тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Як підсумовує М. Грисюк, «1990-ті роки для української дитячої книжки можна назвати періодом занепаду» [3, с. 27]. Загалом, цілком погоджуємось із висновком К. Єскіної щодо того, що в цей період «розвиток книжкової індустрії було серйозно підірвано економічними і політичними змінами в житті країни» [4].

Відзначимо, що тенденції того часу у царині книжкової ілюстрації зазвичай пов'язані із загальними трансформаціями у сферах культури та мистецтва. Так, В. Олійник виокремлює чотири головні риси, які, з його точки зору, характеризують стан мистецтва книжкової графіки та, зокрема, сегмент дитячої книги. Серед них: 1) продовження визнаними, досвідченими майстрами книжкової ілюстрації власних творчих та мистецьких пошуків (І. Вишинський, В. Лопата, С. Якутович, В. Перевальський та ін.); 2) початок творчого експериментування молодими художниками у напрямку комп'ютерної графіки, шрифтових композицій, стилістики, кольорових рішень та ін.; 3) відкриття наприкінці 1990-х

років перших якісно нових мистецьких проєктів, пов'язаних із творчістю К. Лавра («Дитяча Євангелія», 1993), І. Вишинського («Телесик», 1997), К. Штанко («Золотий павучок» І. Малковича, 1997, та ін.); 4) «перерозподіл цінностей» у сфері книжкового графічного мистецтва, у межах якого «перше місце поступово посідає сама ідея автора як творчий задум, а не його художня майстерність і вправне володіння графічними техніками»; поступово «через особливості технічного прогресу стираються будь-які межі неможливого у виконанні задачі»; «художник-ілюстратор поступово набуває рис дизайнера-графіка» [11, с. 130].

До цього списку, на нашу думку, варто додати і рису станковизму дитячої книжкової ілюстрації, що на початку 1990-х рр. виявила себе у багатьох відомих книжкових проєктах.

Так, візуальну репрезентацію твору М. Коцюбинського «Харитя», що наприкінці 1980-х — на початку 1990-х років була виконана харківським художником В. Погореловим, вирізняє саме згадана тенденція. Особливо характерною є обкладинка книги (Іл. 1). У властивій для митця манері, яка, за твердженням Н. Мархайчук, є типовою для даного періоду творчості художника [9, с. 36–39], В. Погорелов формує простір аркуша обкладинки як «хіастичну» площину. Головна героїня (дівчинка на ім'я Харитя) показана в умовному оточенні українського селянського пейзажу, із квітами у руці та квітковим віночком «у косах». За словами художника, подібна умовність образу, яка не відповідає письменницькій фабулі, є, в даному разі, цілком виправданою, адже «митець не повинен віднімати дитинство у героїні, бо за нього це вже зробив автор твору» [16]. Як бачимо, право художника рухатись із письменником у різному ритмі, а іноді — й різному напрямку, є свідомою позицією митця, що, на наше переконання, наочно підтверджує особливу цінність входження до раніше доволі закритого простору художників-ілюстраторів 1960–1980-х рр. митців «нової хвилі», що на початок 1990-х рр. не були пов'язані радянськими видавничими традиціями та не мали багажу реалізованих книжкових проєктів.

Постановка завдання. Провести аналіз еволюції форм ілюстрування дитячої книги. Виявити ключові компоненти, характерні для пострадянського періоду, що формують художній профіль такого роду видань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Візуальна культура пострадянського часу в значній мірі відчувала виклики кінця 1980-х років, пов'язані із крахом СРСР, знеціненням традиційних для радянської інтелектуальної культури гуманітарних якостей, поступовим зубожінням читачів. Важливим компонентом цього процесу були літературні видозміни, що сповна виявили себе вже 1989 року, а остаточно стали фактом життя на зламі 1990–1991 років. Величезна кількість «нових» текстів, які раніше були заборонені або не вважалися актуальними, протягом досить короткого проміжку часу увійшли до «нового» літературного та історичного

контексту [17, с. 5–14]. Саме поняття «українська дитяча літературна класика» зазнало потужних корективів через відкриття для цілого покоління читачів таких прізвищ, як В. Винниченко, М. Йогансен, О. Олесь та ін. Швидкий передрук творів «забутих» авторів поступово знімає з порядку денного старі образи літературного героя, що відтепер не асоціюється із громадянською війною, встановленням радянської влади та іншими традиційними меганаративами радянської дитячої літератури.

Ця риса розглядається багатьма дослідниками мистецтва дитячої книги цього часу як одна із ключових. Так, Е. Огар вважає, що левова частка масиву художніх видань для дітей припадає у 1990-ті роки на перевидання творів, «написаних і навіть перекладених десятки років тому». Причому, на відміну від інших дослідників, авторка не вбачає у цьому виключно позитивних рис, наголошуючи на «рудиментах дитячої літератури радянської доби», що постійно трапляються у подібних виданнях: «При уважному аналізі виявляється, що начебто нова дитяча література насправді наповнена міфологемами минулого, включно з міфом ілюзорного безхмарного і безконечного дитинства, з героями, які чемно ходять до школи, а способом мислення, мотивацією вчинків та іншими поведінковими кліше дуже нагадують жовтенят, піонерів і комсомольців, із мовою, яка в тому ж таки минулому визнавалася для дитячих творів за кращу, в сенсі виховання, патріотично налаштованих поколінь» [10, с. 121]. Наголосимо на тому, що літературна складова згаданої тенденції має і відповідні ілюстративні наголоси, які також можна вважати рудиментарними у відношенні до переосмислення радянської художньо-графічної спадщини, оскільки «книга завжди є синтезом» [20, с. 84].

Отже, літературний та ілюстративний зміст дитячої книги розглядаються багатьма дослідниками як підстава для виникнення третього компонента — художньо-естетичного досвіду, який, по суті, і є основним результатом дитячого читання [19, с. 152]. Синтез літератури та ілюстрації, «впливаючи на емоційну сферу особистості через зорове сприйняття», формує тим самим певне ставлення до героїв і їх вчинків, а «ілюстрація підказує дитині загальну оцінку ситуації незалежно від того, як ця ситуація представлена в тексті книги» [18, с. 120]. Саме в цьому контексті «можна говорити про існування синтезу мистецтв, що уможливило та пояснює появу нового витвору мистецтва, множинність нових варіантів його сприйняття» [2, с. 136].

У цьому контексті порівнюємо видання класичного твору для дітей М. Коцюбинського «Нюрнберзьке яйце», у якому переказується західноєвропейська міська легенда про винахід кишенькового годинника.

Видання 1979 року (Київ, «Веселка») із малюнками відомого українського радянського художника-мультиплікатора А. Жуковського (Іл. 2) виконане у графічній техніці «триколірного» друку, що дозволило митцю побудувати своєрідну

візуальну градацію персонажів. Оповідь, що у візуальному просторі книги рухається паралельно із потоком літературного тексту, періодично акцентується чорно-білим, відкритим контуром, який формує авторські графічні «наголоси», що по суті є «підказками», які вводять читача (чи, скоріше, глядача) у площину ілюстративного наративу. При цьому площина основних малюнків взята автором у тоненьку графічну рамку, яка в останньому аркуші «розривається» фігурою глашатая-герольда із сувоєм оголошення у руках. Окремо відмітимо історичну умовність побудови предметного середовища ілюстрацій, яке, скоріше, нагадує традиційне для радянських 1970-х узагальнене уявлення щодо західноєвропейської старовини.

Ілюстративна концепція Е. Криги у перевиданні твору М. Коцюбинського 1992 року здійснена у рамках серії дитячих книжок «Для першокласника», яка наприкінці 1980-х — на початку 1990-х років мала ідентичне оформлення. Утім, автор повторив окремі графічні рішення А. Жуковського, зокрема центральну сцену оповіді, що показує майстра за роботою [7, с. 7; 8, с. 6]. Інша графічна техніка (папір, акварель, туш) у поєднанні з повноколірним друком дещо змінюють візуальні акценти у порівнянні із виданням 1979 року. Художник вводить до оповіді тему західноєвропейського міста, змінюючи наголос літературного сюжету. Так, зображення архітектурного «профілю» Нюрнберга, панорама міста із передмістя, окремий акцент на постаті головного героя в оточенні вузьких вулиць та баштового годинника — усе це створює абсолютно нехарактерні для імпресіоністичної манери оповіді М. Коцюбинського візуальні акценти, які також формують загальну атмосферу західноєвропейської старовини. При цьому редактори проекту і цього разу зберегли герольда, що виголошує справедливе для головного героя рішення в ілюстративному полі останньої сторінки книги.

Значні зміни спіткали ілюстрування дитячої книги через економічні фактори та низьку поліграфічну якість носіїв та матеріалів у 1990-х роках. Наприклад, головний художник Мінформдруку РФ О. Альошин із сумом констатував, що триває «відсіювання творчої сутності книги, вона перетворюється на звичайний предмет купівлі-продажу» [2, с. 138].

Зазначену тенденцію можна, на наш погляд, продемонструвати на прикладі творчості відомого сьогодні художника дитячої книги К. Лавро. Митець активно працює у царині ілюстрування дитячих творів із кінця 1980-х років. Проте першою його роботою, що мала виразні авторські художні риси, стало ілюстрування збірки В. Короліва-Старого — забутого та на довгі часи викресленого із вітчизняного письменницького літопису автора т. зв. літературної казки. Видання 1992 року (Київ, «Довіра») вийшло у серії «Книга, яку ми чекали» та, як і більшість видавничих проєктів цього часу, не відрізнялось високою поліграфічною якістю виконання. Затиснуті у невеличкий формат, чорно-білі малюнки художника, виконані у філігранній графічній техніці, не створювали

Іл. 1. Візуальна репрезентація твору М. Коцюбинського «Харитя». Зліва направо: І. Філонов¹, Л. Ільчинська², В. Погорєлов³

¹ Коцюбинський М. Харитя / Худ. І. Філонов. К.: Веселка, 1974.

² Коцюбинський М. Харитя / Худ. Л. Ільчинська. К.: Веселка, 1982.

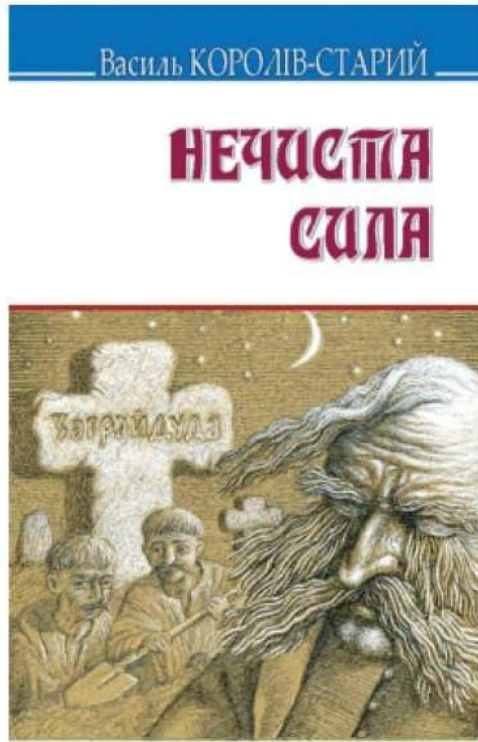
³ Коцюбинський М. Харитя / Худ. В. Погорєлов. Х.: Прапор, 1990.

Іл. 2. Візуальна репрезентація твору М. Коцюбинського «Нюрнберзьке яйце». А. Жуковський⁴, С. Крига⁵

⁴ Коцюбинський М. Нюрнберзьке яйце / Худ. А. Жуковський. К.: Веселка, 1973.

⁵ Коцюбинський М. Нюрнберзьке яйце / Худ. С. Крига. К.: Веселка, 1992.

Іл. 3. Візуальна репрезентація творів В. Короліва-Старого у XX⁶ та XXI⁷ століттях

⁶ Королів-Старий В. Нечиста сила: Казки / Худ. К. Лаєро. К. : Довіра, 1992. (Казки, на які ми чекали).

⁷ Королів-Старий В. Казки / Худ. К. Лаєро. К. : Знання, 2016. (Скарби).

Іл. 4. Візуальна репрезентація української народної казки «Пан Коцький». Зліва направо: А. Гілевич⁸, Л. Щукіна⁹, В. Литвиненко¹⁰

⁸ Пан Коцький. Українська народна казка / Худ. А. Гілевич. К. : «Дніпро», 1972.

⁹ Пан Коцький. Українська народна казка / Худ. Л. Щукіна. К. : «Веселка», 1975.

¹⁰ Пан Коцький. Українська народна казка / Худ. В. Литвиненко. К. : «Веселка», 1978.

враження глибини та «провалювались» у некоректно спроектоване поле друку книги. Відмітимо, що як і в подальших своїх роботах, К. Лавро поєднує малюнок із шрифтовими рішеннями, котрі формулюються художником як своєрідний акцидентний перехід до площини набірної тексту [5]. Додатковим аргументом на користь наших припущень є чергове перевидання згаданої збірки В. Короліва-Старого видавництвом «Знання» у 2016 році із практично тим самим набором ілюстрацій К. Лавра початку 1990-х років. Утім, якість друку, коректний характер побудови книги як матеріального цілого абсолютно інакше позиціонує художню ілюстрацію митця [6] (Іл. 3).

Риси комерціалізації безпосередньо виявляють себе у характері візуальної репрезентації художніх образів, що їх художники та редактори проєктів намагаються робити ближчими до уявної цільової аудиторії книги.

Так, відома народна казка «Пан Коцький», що особливо активно перевидавалася у 1970–1990-х роках, у своїй візуальній історії пережила щонайменше три вагомні трансформації. У радянський період образи казкових героїв наслідували традиційні риси етнографізму та графічними засобами «висловлювали» літературну оповідь твору (А. Гілевич, 1972 [12]; Л. Щукіна, 1975 [13]; В. Литвиненко, 1978 [14]).

У 1980–1990-х роках тривають пошуки нових засобів виразності та інших форм взаємодії між текстовими та ілюстративними площинами твору (худ. В. Мельниченко, 1983; худ. Е. Кирич, 1991; худ. В. Волонтирець, 1993). Наприклад, здійснюється спроба перенести візуальну частину оповіді у міське середовище. Зрештою, комерційна парадигма другої половини 1990-х років остаточно пориває із етнографізмом, одягаючи головних персонажів казки у сучасні спортивні костюми та перетворюючи класичну вітчизняну казку на іронічну оповідь про «суворі 1990-ті» [15].

Насамкінець, у 2010-х роках «стара добра класика» повертається до читача із пафосним, ретельно продуманим та коректно виконаним «художнім начинням» від К. Лавра. Усі традиційні риси візуальної репрезентації, що їх так довго «витравлювали» у пострадянській дитячій книзі, знову стають у пригоді (Іл. 3).

У згаданому контексті вважаємо за необхідне навести періодизацію основних етапів у розвитку дитячого книгодруку пострадянського періоду, що їх виділяє Е. Огар: 1) на початку 1990-х років «майже повний занепад»; 2) у середині 1990-х — «намагання “протриматися”, постійно репродукуючи старі класичні, перевірені часом літературні тексти та ілюстрації — як чужі, так і свої»; 3) наприкінці 1990-х — на початку 2000-х років «спроби робити оригінальну дитячу книгу стають помітнішими та поки що недостатніми, аби кардинально змінити стан речей» [10, с. 120]. Запропонована вченою концепція є традиційним поглядом на еволюцію соціокультурного змісту практики книговидавання у пострадянський період. Проте, з нашого погляду, важливо відмітити дев'яності як період синтезу та активного

творчого пошуку для митців, що попри скрутні можливості лишалися своєрідними та не втрачали власного мистецького обличчя. Художники станкового живопису і навіть монументалісти беруть активну участь у проєктах ілюстрування дитячої книги, що також привносить до концепції ілюстрування нові тенденції та якості.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. У цілому проведений нами аналіз еволюції форм ілюстрування дитячої книги дозволяє стверджувати, що видозміни відбувалися відразу у трьох напрямках:

1) трансформація книги як матеріального продукту, що було пов'язано із економічною скрутою та загальним поліграфічним зубожінням вітчизняного дитячого книгодруку; дитяча книга поступово змінює традиційні радянські книжкові формати на «офісні», що ставали більш вигідними за умови невеличких накладів;

2) трансформація практики читання, яка на початку 1990-х років у більшості зорієнтована на «короткі» форми публіцистики та так звану актуальну літературу;

3) трансформація форм та способів візуальної репрезентації літературних образів героїв; остання риса впливає із двох попередніх та, з огляду на завдання нашого дослідження, потребує окремих зауважень.

Таким чином, варто констатувати у рамках пострадянського періоду наявність трьох ключових компонентів, що у своєму поєднанні формують художній профіль цього складного та насиченого важливими подіями часу, а саме:

1) специфічну модель читання дитячої книги, пов'язану із трансформаціями радянських практик книжкової культури;

2) нову якість матеріальної конструкції книги, яка виникає та існує у постійних умовах дефіциту матеріалів та технологій; у цьому контексті варто говорити про існування певної граничної межі графічно-дизайнерської якості дитячої книги, де яскраві художні проєкти нівелюються невеликими можливостями їхнього поліграфічного та конструктивного втілення;

3) характерну для пострадянських мистецьких пошуків візуальну репрезентацію художнього образу, що постає органічною складовою загальних тенденцій у сфері розвитку вітчизняного мистецтва.

Література:

1. Бейнарис Н. *Функции, значимость и особенности создания иллюстрации в концепции детской учебной книги [Текст] / Н. С. Бейнарис // Текст. Книга. Книгоиздание : научно-практический журнал. — 2014. — № 1 (5). — С. 115–125.*
2. Гончар О. *Синтез мистецтв : поетичний текст і графіка [Текст] / Олена Гончар, Олена Коваль, Алла Лігачова та ін. // Соціально-гуманітарний дискурс у системі художньої комунікації : монографічне дослідження. — Х. : ХДАДМ, 2017. — С. 131–143.*
3. Грисюк М. *Дитяча книга західної України видавництва, особливості, сучасний стан [Текст] / М. П. Грисюк // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура / за ред. В. Я. Даниленка. — Х. : ХДАДМ, 2011. — № 3. — С. 27–29.*

4. Ескина Е. Московская иллюстрация детской книги в 1960-1980-х годах : [Текст] автореферат дис. ... кандидата искусствоведения : 17.00.04 / Ескина Екатерина Владимировна. — М., 2013. — 22 с.
5. Королів-Старий В. Нечиста сила : казки [Текст] / Василь Королів-Старий ; худ. К. Лавро. — К. : Довіра, 1992. — 157 с. — (Серія «Казки, на які ми чекали»).
6. Королів-Старий В. Нечиста сила : Казки [Текст] / Василь Королів-Старий ; худож. К. Лавро. — К. : Знання, 2016. — 191 с. — (Серія «Скарби»).
7. Коцюбинський М. Нюрнберзьке яйце [Текст] / М. Коцюбинський ; худ. А. Жуковський. — К. : Веселка, 1979. — 16 с.
8. Коцюбинський М. Нюрнберзьке яйце : оповідання [Текст] / М. Коцюбинський ; худ. Є. Крига. — К. : Веселка, 1992. — 15 с. — (Серія «Для першокласника»).
9. Мархайчук Н. «Відчуття Відкритого» Віктора Погорелова [Текст] / Наталія Мархайчук // Образотворче мистецтво. — 2015. — № 1. — С. 36–39.
10. Огар Е. Критерії сучасності та функціональності сучасної української книги для дітей [Текст] / Е. Огар // Поліграфія і видавнича справа. — 2007. — № 2 (46). — С. 119–124.
11. Олійник В. До проблеми вивчення української книжкової графіки кінця ХХ ст. (на матеріалах фондів музею книги і друкарства України) [Текст] / В. А. Олійник // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку. — 2013. — Вип. 19 (1). — С. 126–132.
12. Пан Коцький. Українська народна казка [укр. та англ. мовами] [Текст] / худ. А. Гілевич ; пер. на англ. А. Біленко. — К. : Дніпро, 1972. — 18 с.
13. Пан Коцький. Українська народна казка [Текст] / худ. Л. Шукіна. — К. : Веселка, 1975. — 16 с.
14. Пан Коцький. Українська народна казка [Текст] / худ. В. Литвиненко. — К. : Веселка, 1978. — 16 с.
15. Пан Коцький. Українська народна казка [Текст] / худ. О. Коваль. — К. : Альтернативи, 1997. — 10 с.
16. Погорелов В. В. Інтерв'ю з художником [Текст] / В. В. Погорелов, М. І. Токар // З особистого архіву. — 2016. — 10 грудня.
17. Тарасов В. «Білі плями» вітчизняної історії на сторінках публіцистики 1989-1991 рр. : історіографічний та методологічний аспекти [Текст] / В. Тарасов. — Х. : Курсор, 2007. — 146 с.
18. Федіна Ю. Освітньо-виховний потенціал ілюстрації дитячої книги [Текст] / Ю. Федіна // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. — 2014. — Вип. 35. — С. 119–124.
19. Челомбітько В. Дослідження впливу візуальної інформації у підручниках на засвоєння навчальної програми [Текст] / В. Ф. Челомбітько, М. О. Мажуга // Поліграфіческие, мультимедійні і WEB-технології (PMW-2016) : тез. докл. 1-ї міжнарод. науч.-техн. конф. — Харків : ХНУРЕ, 2016. — Т. 1. — С. 152–153.
20. Якимович Ю. Мир печаті [Текст] : Популярний ілюстрований словарь-справочник / Ю. Якимович. — М. : Дораф, 2001. — 295 с. : ил.

References:

1. Beynaris, N. (2014). Funktsii, znachimost i osobennosti sozdaniya illyustratsii v kontseptsii detskoj uchebnoy knigi [Functions, Significance and Features of Creating Illustrations in the Concept of a Children's Study Book]. *Tekst. Kniga. Knigozdanije — Text. Book. Book publishing*, 1 (5), 115–125. (In Russian, in Ukrainian).
2. Honchar, O., Koval, O., Lihachova, A., Bilder, N., Markhaychuk, N., Rohoza, O., Sukhovi, O. et al. (2017). *Syntezy mystetstv : poetychnyy tekst i hrafika [Synthesis of Arts : Poetic Text and Graphics]*. In *Sotsialno-humanitarnyy diskurs u systemi khudozhnoyi komunikatsiyi — Social-humanitarian Discourse in the System of Artistic Communication*. (pp. 131–143). Kharkiv : KHDADM. (In Ukrainian).
3. Hrysyuk, M. (2011). *Dytyacha knyha zakhidnoyi Ukrainy vydavnytstva, osoblyvosti, suchasnyy stan [Children's Book*

- of Western Ukraine Publishers, Features, Modern State]*. *Visnyk Kharkivskoyi derzhavnoyi akademiyi dizaynu i mystetstv — Bulletin of the Kharkov State Academy of Design and Arts*. (V. Ya. Danylenko, ed.), 3, 27–29. (In Ukrainian).
4. Yeskina, Ye. (2013). *Moskovskaya illyustratsiya detskoj knigi v 1960–1980-kh godakh [Moscow Illustration of a Children's Book in the 1960s — 1980s]*. Extended abstract of candidate's thesis. Moscow. (In Russian).
5. Koroliv-Staryy, V. (1992). *Nechysta syla [Devilry]*. Kyiv : Dovira. (In Ukrainian).
6. Koroliv-Staryy, V. (2016). *Nechysta syla [Devilry]*. Kyiv : Znannya. (In Ukrainian).
7. Kotsyubynskyy, M. (1979). *Nyurenberzke yaytse [Niyurenberg Egg]*. Kyiv : Veselka. (In Ukrainian).
8. Kotsyubynskyy, M. (1992). *Nyurenberzke yaytse [Niyurenberg Egg]*. Kyiv : Veselka. (In Ukrainian).
9. Markhaychuk, N. (2015). «Vidchuttya Vidkrytoho» Viktora Pogorelova [«The Sense of the Open» of Victor Pogorelov]. *Obrazotvorche mystetstvo — Fine art*, 1, 36–39. (In Ukrainian).
10. Ogar, E. (2007). *Kryteriyi suchasnosti ta funktsionalnosti suchasnoyi ukrayinskoyi knyhy dlya ditey [Criteria of Modernity and Functionality of the Modern Ukrainian Book for Children]*. *Polihrafiya i vydavnycha справа — Polygraphy and Publishing*, 2 (46), 119–124. (In Ukrainian).
11. Olynyk, V. (2013). *Do problemy vyvchennya ukrayinskoyi knyzhkovoyi hrafiiky kintsya XX st. (na materialakh fondiv muzeyu knyhy i drukarstva Ukrainy) [On the Problem of Studying the Ukrainian Book Graphics of the Late Twentieth Century. (On Materials of the Funds of the Museum of Books and Printed Matter of Ukraine)]* *Ukrayinska kultura : mynule, suchasne, shlyakhy rozvytku — Ukrainian Culture : Past, Modern, Ways of Development*, 19 (1), 126–132. (In Ukrainian).
12. Hilevych, A. (art.). (1972). *Pan Kotskyk : Ukrainian Folk Tale*. (A. Bilenko, trans.). Kyiv : Dnipro. (In Ukrainian, in English).
13. Shchukina L. (art.). (1975). *Pan Kotskyk : Ukrainian Folk Tale*. Kyiv : Veselka. (In Ukrainian).
14. Lytvynenko V. (art.). (1978). *Pan Kotskyk : Ukrainian Folk Tale*. Kyiv : Veselka. (In Ukrainian).
15. Koval O. (art.). (1997). *Pan Kotskyk : Ukrainian Folk Tale*. Kyiv : Alternatyvy. (In Ukrainian).
16. Pohoryelov, V. V., Tokar, M. I. (2016, Desember 10). *Intervyu z khudozhnykom [Interview with the artist]. From the personal archive of M. Tokar*. (In Ukrainian).
17. Tarasov, V. (2007). «Bili plyamy» vichyznyanoyi istoriyi na storinkakh publitsystyky 1989-1991 rr. : istoriohrafichnyy ta metodolohichnyy aspekty [«White Spots» of National History in the pages of Journalism of 1989-1991: Historiographical and Methodological Aspects]. Kharkiv : Kursor. (In Ukrainian).
18. Fedina, Yu. (2014). *Osvitno-vykhovnyy potentsial ilyustratsiyi dytyachoyi knyhy [Educational Potential of Illustration of the Children's Book]* *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny — Bulletin of the Institute for the Development of the Child*, 35, 119–124. (In Ukrainian).
19. Chelombitko, V., Mazhuha, M. (2016). *Doslidzhennya vplyvu vizualnoyi informatsiyi u pidruchnykakh na zasvoyennya navchal'noyi prohramy [Investigation of the Influence of Visual Information in Textbooks on Mastering the Curriculum]*. *Proceedings of Poligraficheskyye, multimediyne i WEB-tehnologii (PMW-2016) : tez. dokl. 1-y mezhduar. nauch.-tekhn. konf. — Polygraphic, multimedia and WEB-technologies (PMW-2016) : abstracts of the 1st International Scientific and Technical Conference*. (vol. 1, pp. 152–153). Kharkov : KHNURE. (In Ukrainian).
20. Yakymovych, Yu. (2001). *Mir pechaty [World of Printing]*. Moscow : Dohraf. (In Russian).

Рецензент статті: Мархайчук Н. В., кандидат мистецтвознавства, доцент, Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Стаття надійшла до редакції 28.04.2017